

Sygn. akt I CSK 182/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Beata Janiszewska

w sprawie z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko K. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 grudnia 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 15 maja 2018 r., sygn. akt VI ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 15 maja 2018 r. oddalił apelację powoda, Banku (...) S.A. w W., od wyroku Sądu Okręgowego w W., na podstawie którego uchylono nakaz zapłaty z dnia 29 grudnia 2011 r. i oddalono powództwo o zapłatę kwoty 81 109,61 zł z odsetkami i kosztami procesu wytoczone w dniu 8 czerwca 2011 r. przeciwko K. R..

Z ustaleń faktycznych Sądów *meriti* wynika, że poprzednika prawnego powoda - Bank (...) S.A. z siedzibą w K. (dalej jako „Bank (...) S.A.”) - łączyła z pozwanym zawarta w dniu 3 lipca 2002 r. umowa nr (...) o udzielenie kredytu obrotowego w formie linii kredytowej. W zakresie roszczeń wynikających z tej umowy pozwany poddał się w oświadczeniu z dnia 3 lipca 2002 r. egzekucji do kwoty 60.000,00 zł. Po upływie terminu, na który umowa została zawarta, w związku z niespełnieniem przez pozwanego jego zobowiązania, poprzednik prawny powoda wystąpił do Sądu Rejonowego w P. w dniu 9 lutego 2004 r. z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu z dnia 4 lutego 2004 r., nr (...), wystawionemu przez BANK (...) S.A. przeciwko dłużnikowi K. R.. Sąd Rejonowy w P. postanowieniem z dnia 29 października 2004 r. nadał temu tytułowi klauzulę wykonalności z ograniczeniem egzekucji do kwoty 60.000,00 zł. Tytuł został doręczony w dniu 24 stycznia 2005 r. na adres M. w W.. W tytule Sąd Rejonowy błędnie określił dłużnika, wpisując dane osoby trzeciej (J. L.) zamiast pozwanego K. R.. Jeszcze przed wydaniem przez Sąd Rejonowy postanowienia w przedmiocie sprostowania tego błędu, poprzednik prawny powoda w dniu 2 maja 2005 r. złożył wniosek o ponowne wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego. Po uwzględnieniu tego wniosku i doręczeniu obarczonego powyższą wadą tytułu wykonawczego, poprzednik prawny powoda odesłał tytuł do Sądu Rejonowego celem sprostowania przez wskazanie w postanowieniu prawidłowych danych dłużnika. Po sprostowaniu omyłki postanowieniem z dnia 4 lipca 2007 r., Sąd Rejonowy, w odpowiedzi na wniosek o przesłanie tytułu wykonawczego, poinformował powoda w dniu 1 września 2008 r., że warunkiem doręczenia jest przesłanie oryginału bankowego tytułu wykonawczego, chociaż tytuł został wcześniej zwrócony przez powoda jako załącznik do wniosku o sprostowanie

postanowienia o nadanie klauzuli wykonalności. Tytuł wykonawczy nigdy nie został doręczony powodowi.

Opierając się na tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy stwierdził, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie ze względu na podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia. Aprobując jeden z wyrażanych w orzecznictwie i piśmiennictwie poglądów, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że złożony przez bank wniosek o nadanie klauzuli wykonalności nie przerwał biegu przedawnienia. Skoro bowiem kredyt obrotowy stał się wymagalny z dnia 2 lipca 2003 r., a pozew został wniesiony w dniu 8 czerwca 2011 r., to stało się to już po upływie 3 - letniego terminu przedawnienia dla dochodzenia roszczenia związanego z prowadzeniem przez pozwanego działalności gospodarczej.

Rozpoznając sprawę w graniach apelacji powoda, który zarzucił wyłącznie naruszenie art. 123 § 1 pkt 1 k.c., Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, lecz nie zgodził się z dokonaną oceną prawną i przyjął - za uchwałą Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03 (OSNC 2005, nr 4, poz. 58) - że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia. Mimo to Sąd Apelacyjny oddalił apelację, mając na uwadze, że postanowieniem z dnia 29 października 2004 r. Sąd Rejonowy w P. nadał bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności, a tytuł wykonawczy został doręczony. Na tej podstawie Sąd drugiej instancji przyjął, że postanowienie o nadanie klauzuli wykonalności zostało zakończone, a bieg terminu przedawnienia rozpoczął się na nowo. Pozwalało to uznać, że roszczenie powoda przedawniło się z upływem trzech lat od zakończenia postępowania klauzulowego. Oceniając możliwość przerwania biegu terminu przedawnienia przez wniosek o ponowne wydanie tytułu wykonawczego zamiast utraconego, Sąd Apelacyjny stwierdził, że nawet gdyby przyjąć, że wniosek ten przerwał bieg przedawnienia, to postępowanie w tym zakresie zakończyło się w 2005 r., a więc roszczenie powoda i tak uległoby przedawnieniu przed wytoczeniem powództwa.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie:

- art. 124 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że bieg przedawnienia rozpoczął się na nowo z uwagi na zakończenie postępowania o nadanie klauzuli wykonalności, chociaż w ustalonym stanie faktycznym nie było podstaw do uznania, że postępowanie zostało zakończone, skoro tytuł wykonawczy nie został doręczony ani powodowi ani jego poprzednikowi prawnemu;

- art. 123 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że wniosek o wydanie tytułu wykonawczego w miejsce utraconego nie jest czynnością, która nie przerywa biegu przedawnienia i to nawet w sytuacji, w której utrata tytułu wykonawczego nie jest spowodowana działaniem lub zaniechaniem wierzyciela;

- art. 118 k.c. przez błędne przyjęcie, że przed wniesieniem powództwa upłynął 3-letni termin przedawnienia roszczenia.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego w wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez utrzymanie w mocy nakazu zapłaty z dnia 29 grudnia 2011 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zaważył, co następuje:

Zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., przerwanie biegu przedawnienia następuje przez każdą czynność przed sądami i organami określonymi w tym przepisie, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Wprowadzenie wymagania „bezpośredniości czynności” wynikało z potrzeby przeciwdziałania zbyt szerokiemu określeniu kręgu czynności, które miałyby wywoływać skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia. Przesłanka ta była rozważana w orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, w tym bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

W dawniejszym orzecznictwie niejednolicie oceniano możliwość przerwania biegu przedawnienia przez złożenie wniosku o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności (przeciwko takiej możliwości Sąd Najwyższy opowiedział się w wyrokach z 24 września 1971 r., II CR 358/71, nie publ.; z 22 lutego 1973 r., III PRN 111/72, OSN 1973, nr 1, poz. 12; uchwale z 20 lutego 1974 r., III CZP 2/74,

OSN 1975, nr 2, poz. 18, wyroku z 4 sierpnia 1977 r., IV PR 160/77, nie publ. oraz w wyroku z 15 listopada 2002 r., II CKN 986/00, OSP 2003, nr 12, poz. 158; odmienne stanowisko zajęto w postanowieniu z 28 stycznia 1970 r., I PZ 2/70, nie publ.). Punkt zwrotny w kształtowaniu się linii orzeczniczej w powyższej kwestii wyznaczyła uchwała z 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03 (OSN 2005, nr 4, poz. 58), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia. Podkreślił jednocześnie, że pogląd ten dotyczy każdego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bez względu na sądowy lub pozasądowy charakter tytułu egzekucyjnego.

Uchwała z 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03 wyznaczała kierunek późniejszego orzecnictwa Sądu Najwyższego, w którym właściwie jednolicie przyjmuje się, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2004 r., II CK 276/04, nie publ.; z 22 stycznia 2008 r., V CSK 386/07, nie publ.; z 23 listopada 2011 r., IV CSK 156/11, nie publ.; z 12 stycznia 2012 r., II CSK 203/11, OSP 2014, nr 6, poz. 60; wyrok SN z 12 października 2016 r., II CSK 34/16, OSNC 2017, nr 6, poz. 70; z 30 maja 2019 r., V CSK 204/18, nie publ.). W uzasadnieniu tego stanowiska wskazuje się, że hipotezą art. 123 § 1 pkt 1 k.c. są objęte wszelkie czynności konieczne, czyli takie, których nie można pominąć w toku dochodzenia, ustalenia, zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia, a więc także czynności polegające na złożeniu wniosku o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Stanowi on bowiem - poza przypadkami nadawania klauzuli z urzędu - warunek konieczny zaspokojenia roszczenia. Do czasu ukończenia postępowania wywołanego tym wnioskiem uprawniony nie może także podjąć innej czynności mogącej też przerwać bieg przedawnienia.

Konsekwencją stanowiska, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności przerywa, jako czynność określona w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., bieg przedawnienia, jest zawieszenie biegu przedawnienia aż do prawomocnego zakończenia postępowania klauzulowego, czyli przez okres, w którym uprawniony nie ma możliwości podejmowania innych środków w celu realizacji roszczenia (zob. uchwała SN z 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 55; wyroki

SN z 21 lipca 2017 r., I CSK 6/17, nie publ.; z 25 kwietnia 2017 r., V CSK 493/16, nie publ.). Twierdzenie to pociąga jednak za sobą trudny do zaakceptowania skutek, że bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony aż do uprawomocnienia się postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, co ma miejsce już w toku egzekucji. Wynika to z przełożenia ogólnych reguł dotyczących prawomocności (art. 363 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) na sposób zaskarżania postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności (art. 795 § 2 k.p.c.). Termin do wniesienia zażalenia na to postanowienie rozpoczyna bowiem bieg odrębnie dla wierzyciela i dłużnika. O ile dla wierzyciela termin ten biegnie od daty wydania tytułu wykonawczego lub postanowienia odmownego, o tyle dla dłużnika od daty doręczenia zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, co następuje przy pierwszej czynności egzekucyjnej (art. 795 § 2 w zw. z art. 805 § 1 k.p.c.). Oznacza to, że bieg terminu przedawnienia pozostaje zawieszony jeszcze po złożeniu przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji, która to czynność także przerywa bieg przedawnienia.

W powyższym ujęciu ponowny bieg terminu przedawnienia byłby zależny wyłącznie od zachowania wierzyciela. Chociaż po doręczeniu tytułu wykonawczego, wierzyciel miałby możliwość wszczęcia egzekucji, to jednak nieskorzystanie z niej nie wpłynęłoby na bieg terminu przedawnienia, który pozostałby zawieszony aż do uprawomocnienia się postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. W takim wypadku dłużnik nie miałby z kolei świadomości, że termin przedawnienia nie biegnie, ponieważ o wystąpieniu przez wierzyciela z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności dowiedziałby się, o ile doszłoby do wszczęcia egzekucji. Okoliczności te nie uzasadniają jednak odstąpienia od przeważającego w orzecznictwie stanowiska, zgodnie z którym wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia. Prawidłowe wyważenie interesów wierzyciela i dłużnika, pozostające w zgodzie z celem i założeniami instytucji przedawnienia, wymaga natomiast sprecyzowania chwili, w której postępowanie klauzulowe zostaje zakończone w rozumieniu art. 124 § 2 k.c.

Zgodnie z art. 124 § 2 k.c., w razie przerwania przedawnienia przez czynność w postępowaniu przed wymienionymi w nim organami, przedawnienie

nie biegnie na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone. Przepis nie określa chwili zakończenia postępowania jako daty uprawomocnienia się orzeczenia, co pozwala uwzględnić konstrukcję postępowania klauzulowego, w którym do uprawomocnienia się postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności dochodzi już w toku egzekucji. Zgadzać się zatem, że termin przedawnienia nie może biec, jeżeli uprawniony nie ma możliwości realizowania roszczenia, i uwzględniając konstrukcję postępowania klauzulowego, należy przyjąć, że do jego zakończenia w rozumieniu art. 124 § 2 k.c. nie dochodzi z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. W rozumieniu tego przepisu postępowanie, w którym uwzględniono wniosek wierzyciela o nadanie klauzuli wykonalności, kończy się dla niego z chwilą doręczenia mu tytułu wykonawczego. Wynika to z faktu, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności zostaje wszczęte w interesie wierzyciela, któremu nie przysługuje zażalenie na postanowienie uwzględniające jego wniosek, a na skutek wydania takiego postanowienia i doręczenia mu tytułu wykonawczego wierzyciel uzyskuje możliwość dalszego podejmowania czynności celem wyegzekwowania swojej należności. Jednocześnie nie istnieje już wówczas ryzyko, że do przedawnienia roszczenia dojdzie w toku postępowania klauzulowego, na którego czas trwania wierzyciel nie ma wpływu. Po doręczeniu tytułu wykonawczego wierzyciel może złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji, która to czynność ponownie przerwie bieg przedawnienia. Oczywiście sytuacja przedstawiałaby się odmiennie, gdyby wniosek wierzyciela został oddalony, gdyż wówczas postępowanie klauzulowe zakończyłoby się z chwilą uprawomocnienia się postanowienia odmownego (upływ terminu do wniesienia zażalenia bądź bezskuteczność wniesionego zażalenia). Przyjmując zatem, że postępowanie klauzulowe zostaje dla wierzyciela zakończone w rozumieniu art. 124 § 2 k.c. z chwilą skutecznego doręczenia mu tytułu wykonawczego, można zaaprobować przeważający w orzecznictwie pogląd, że samo złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia, unikając jednocześnie trudnych do zaakceptowania skutków tego stanowiska w postaci uzależnienia ponownego biegu terminu przedawnienia wyłącznie od zachowania wierzyciela.

Odnosząc powyższe uwagi do okoliczności przedmiotowej sprawy, należy dostrzec, że postępowanie klauzulowe wszczęte w dniu 9 lutego 2004 r. z wniosku poprzednika prawnego powoda o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu z dnia 4 lutego 2004 r., nr (...), wystawionemu przez Bank (...) S.A., nie zostało do dziś skutecznie zakończone dla wierzyciela. Świadczą o tym dwie okoliczności. Po pierwsze, postanowieniem z dnia 29 października 2004 r. Sąd Rejonowy w P. nadał klauzulę wykonalności, błędnie określając jednak osobę dłużnika, tzn. wpisując J. L. zamiast pozwanego K. R.. Wada ta sprawia, że na podstawie tego tytułu wierzyciel nie mógł skutecznie wszcząć postępowania egzekucyjnego. Po drugie, obarczony tym błędem tytuł wykonawczy został wysłany na adres M. w W., mimo że poprzednik prawny powoda poinformował Sąd Rejonowy w P. w piśmie z dnia 20 września 2004 r. o zmianie adresu do doręczeń na ul. E. w W.. W tym stanie rzeczy nie można przyjąć - jak uczynił to Sąd Apelacyjny - że postępowanie klauzulowe zostało w październiku 2004 r. zakończone w rozumieniu art. 124 § 2 k.c. Wierzyciel skutecznie natomiast złożył wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, która to czynność przerwała bieg przedawnienia. Wskazane okoliczności powinny zostać przez Sąd drugiej instancji uwzględnione przy ponownym badaniu zarzutu przedawnienia. Przedwczesne byłoby zatem ocenianie innych podjętych przez powoda czynności z perspektywy art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Z tych względów zaskarżony wyrok należało uchylić i przekazać sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

jw